

Annona Nova

2010

A Kerényi Károly Szakkollégium évkönyve

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Kerényi Károly Szakkollégium

Pécs, 2011

Köszönjük a tanulmányokat lektoráló oktatók és kutatók lelkiismeretes munkáját:

Bertók Rózsa
Böhm Gábor
Guld Ádám
Kleiber Judit
Mándi Nikoletta
Medve Anna
Platthy István
Rosner Krisztina
Szabó Ádám

A kötet megjelenését támogatta:

PTE EHÖK

Pécsi Bölcsész

Oktatási Közalapítvány OKA-I-059

ISSN: 2061-4926

Felelős kiadó: Bagi Zsolt
Felelős szerkesztő: Vörös Dóra
Borítóterv: Vörös Zoltán, Glied Viktor
Borítófotó: Bihari Szilvia Anna

© A szerzők, 2011
© A szerkesztők, 2011
Minden jog fenntartva.

Tartalom

Dr. Jankovics László

Előszó

7

Theoria – Megismerés és tudás

Mátyási Róbert

„Minket csak úgy elfog a természet” –

Cselekvési normák, indokok, és vágyak viszonyáról

11

Zárdai István Zoltán

Analitikus cselekvésfilozófia, avagy mit tudhatunk meg cselekvéseinkről a nyelv által?

19

Praxis – Társadalom és művészet

Danilezsk Rita

A magyarul hallható film

31

Galambos Attila

Európa, mint dezertáló társadalom

43

Kornai Lilla

Beszédakadályozottak anyanyelvi nevelése integrált oktatásban

53

Lengyel Ibolya

Az orosz társadalom képe Fonvizin komédiáiban

69

Orbán Ida

Drogfüggés és felépülés családdinamikai megközelítése –

A másodfokú változás jelentősége

83

Szabó Ernő

Magánegyesületek temetkezési hozzájárulása Pannoniában

97

Szigeti Eszter

A homoszexualitás médiareprezentációja –

Összehasonlító mikroelemzés: index.hu vs. Company

113

Takács Bálint

Hová tűnnek a gyerekrajzok? –

A kifejezőképesség és a grafikus tevékenység motivációjának alakulása a fejlődés és az iskolai elvárások tükrében 129

Hermeneia – Értelmezés és megértés

Balassa Zsófia

Önreflexivitás a színházban – Párhuzamosság, játék 145

Komjáthy Zsuzsanna

A Kegyetlenség Színházának karcolatai 163

Márjánovics Diána

„Milyen faluba tévedhettem? Hát van itt valami kastély?” –

Franz Kafka A kastély című regénytöredékének hermetikussága 177

Tóth Viktória

Kréta kör történetek –

A nézői magatartás megváltozása Schilling Árpád rendezéseiben 195

Vörös Dóra

Az önéletrajzi dráma fogalma felé –

Arthur Miller A bűnbeesés után című drámáján keresztül 207

Analitikus cselekvésfilozófia, avagy mit tudhatunk meg cselekvéseinkről a nyelv által?

KÉSZÍTETTE: ZÁRDAI ISTVÁN ZOLTÁN

I. Rövid írásomban a kortárs analitikus cselekvésfilozófia vizsgálódási módszereivel kapcsolatban mutatok be néhány nehéz esetet. Az analitikus filozófiára két dolog erősen jellemző: az egyik, hogy általában véve elfogadja a természettudományok eredményeit és ehhez igazodva vet fel filozófiai problémákat. A másik, hogy nagyfokú pontosságra törekszik, azaz igyekszik definíciókat megadni és logikailag érvényes módon következtetéseket levonni ezekből. Mivel azonban filozófiáról beszélünk, ezért mindvégig fogalmi tisztázással foglalkozik, elméleteket ellenőriz és épít, majd ezeknek az egymással való kompatibilitását is vizsgálja. Így próbál apró lépésekben haladva egy teljes világgépet adni.

A fogalmi elemzés természetesen egy nehéz szakma, és a következőkben erre fogunk néhány példát látni. Hogyan is fest egy fogalmi elemzés és mit remélnék tőle a filozófusok? A fogalmi elemzés során általában egy hétköznapi vagy tudományos nyelvben használt kifejezésről megmutatjuk, hogy homályos. Azaz bizonyos helyzetekben, mintha mást és mást jelentene az adott kifejezés. Ebből az következik, hogy nem tudjuk, hogy pontosan mit is jelent az adott fogalom, miközben használjuk. Mivel egy kifejezés nem lehet egy koherens elmélet része, amíg nincs pontos definíciója, ezért a filozófusok próbálják a fogalmi homályosságokat és a belőlük következő problémákat megoldani. Ez a munka gyakran eredményes és üdvös pontosságot és világosságot eredményez, ám fennáll a veszély, hogy egy fogalom elemzése során két egymással homlokegyenest ellentétes eredményre jutunk. Bemutatok olyan eseteket, ahol a vizsgálódások eredménytelenek, mert egy jelenségnek két egyaránt vonzó elemzésével álltak elő, majd egy olyan vizsgálódást, amely fogalmi elemzéssel jut elfogadható és érdekes eredményre, megnyugtatóan tisztázva egy problémát.

II. A cselekvésfilozófia értelemszerűen a cselekvésekkel kapcsolatos fogalmainkat vizsgálja. Melyek ezek? A *cselekvés*, *szándékos*, *akaratlagos*, *akarat*, *vágy*, *vélekedés (hit)*, *terv*, *mérlegelés*, *döntés*, *szándék*, stb. a legfőbb

ilyen kifejezések. Ezekkel kapcsolatban rengeteg probléma vethető fel a filozófusok szerint. Leírok egy esetet, majd az eset filozófiai elemzése révén megmutatom, hogyan vethetőek fel ilyen problémák.

Látjuk, hogy egy ember vizet pumpál egy víztartályból egy ház vízvezetékrendszerébe. Nem értjük miért teszi, ezért odamegyünk hozzá és így szólunk: 'Miért pumpál vizet a csőrendszerbe?' A férfi a következő választ adja: 'Azért, hogy megmérgezzen a házban tartózkodó, a világhatalom magához ragadására törő terrorista csoport tagjait mérgezett vízzel'. Mielőtt elkezdenénk a példa elemzését röviden elmondom, hogy miért érdemes egyáltalán a cselekvéshez kapcsolódó kifejezésekkel foglalkozni.

III. A cselekvések megítélésében használt kifejezéseink, például az, hogy valami szándékos vagy akaratlagos volt-e, fontos szerepet töltenek be a jogban és a mindennapjainkban is. Társadalmi felépítésünk egyik alapvető gyakorlata, hogy felelősséget tulajdonítunk egymásnak cselekedetünkért. Általában a szándékos és az akaratlagos cselekedetekért tartjuk felelősnek egymást, továbbá olyan dolgokért, melyeket mi csinálunk, vagy a mi cselekvéseink következményei, és nem olyanokért, melyek csupán történnek velünk. A jognak van egy kifinomult, de funkcionális rendszere a szándékoság megállapítására, amely nem objektív abból a szempontból, hogy az ítélet meghozatalát akarja lehetővé tenni – mint ahogy ez szükséges is –, és nem általános kritériumokat akar adni a cselekvések kategorizálásához.

Az eddigiek után mondok néhány problémát, melyekkel az elme- és cselekvésfilozófusok foglalkoznak. Ha a fizikai világvéleményünk szerint minden csak fizikai *esemény*, és minden fizikai eseménynek fizikai okai vannak, akkor: 1. Lehetségesek-e *szabad* cselekvések?, 2. Mit jelent *cselekvőnek* lenni?, 3. Mi egy *cselekvés*? (Pl. egy esemény, több esemény együtt egy leírás alatt, egy tény, egy tárgy, stb.), 4. Tud-e egy *cselekvő* okozni valamit?, 5. Hogyan tudjuk megállapítani melyik fizikai esemény '*szándékos/akaratlagos*' és melyik nem az? Azt hiszem, abban megegyezhetünk, hogy ha elfogadunk egy fizikalista világvéleményt, akkor a cselekvéssel és felelősséggel kapcsolatos hétköznapi elképzeléseink radikális újragondolásra szorulnak. Ebben a folyamatban szeretne a cselekvésfilozófia aktív szerepet vállalni, olyan alkalmazott tudományok mellett, mint a neurológia, a pszichológia, a jog, a kriminalisztika vagy a fizika, mindeközben óvva a jól működő hétköznapi gyakorlatot.

IV. Eme rövid áttekintés után térjünk vissza korábbi példánkra, melyben valaki vizet pumpál egy ház vízvezetékrendszerébe. Kérdésünkre hogy miért teszi ezt, a következő választ adja: 'Hogy megmérgezzem a házban tartózkodó, a világhatalom magához ragadására törő terrorista csoport tagjait mérgezett vízzel'. Mire következtethetünk a cselekvésfilozófusok szerint ebből a válaszból? Elsőre talán arra, hogy ezt a cselekedetet akaratlagosan és szándékosan teszi az illető. Majd ebből arra, hogy cselekedete akaratlan és szándékos. Az előző bekezdésben azonban láttuk, hogy nem is olyan egyszerű megmondani, hogy két fizikai esemény közül mi számít cselekvésnek, és talán még nehezebb, hogy két cselekvésnek számító fizikai esemény közül melyik számít szándékosnak és melyik nem. Milyen kritériumaink lehetnek? Egyes filozófusok szerint, mivel a cselekvések is az anyagi világban történő fizikai események és minden fizikai eseménynek vannak okai, ezért célszerű lenne a cselekvéseket és a szándékos cselekvéseket okaik alapján megkülönböztetni a többi eseménytől. Hogyan tehetjük ezt?

Egy cselekvés okai nyilván az előzményei. Ha nem akarunk elszakadni a szokásos, cselekvések leírására használt nyelvünktől, akkor célszerű a cselekvés okaiként olyasmit megadni, amivel általában magyarázzuk a cselekvéseket. Nézzünk meg öt példát arra, hogy mi mindenre hivatkozunk, mikor cselekvéseket magyarázunk! Elsőként az eddigi példánkban adott választ vegyük szemügyre.

A. Kérdés: 'Hogy megmérgezzem a házban tartózkodó, a világhatalom magához ragadására törő terrorista csoport tagjait mérgezett vízzel' – ezt a mondatot legtalálékosabban a cselekvő indokának minősíthetjük.

B. Kérdés: 'Miért töltöttél nekem is?'

Válasz: 'Mert úgy gondoltam, hogy megnyugszol tőle [egy feles pálinkától]'

Ebben az esetben a válasz a 'gondoltam' kifejezést tartalmazza. A kortárs analitikus filozófusok minden olyan tényezőt, mely olyan vélekedést, tudást, hitet, információt testesít meg mellyel rendelkezünk *vélekedésnek* (*hitnek*) neveznek. Ez egy filozófiai terminus technicus – mint minden tudományban, a filozófiában is vannak ilyenek, és ezek ismerete elengedhetetlen a tudományág sikeres műveléséhez, de még problémáinak alapszintű megértéséhez is -, mely egyszerűbbé teszi az adott esetek leírását.

C. Kérdés: 'Miért edzel ennyit?'

Válasz: 'Mert szeretnék egy hónap alatt 3 kilót leadni'

Ebben az esetben a válasz a 'szeretnék' kifejezést tartalmazza. Minden olyan esetet, amelyben a cselekvő szeretne valamit (legyen az egy új ház, alacsonyabb testtömeg, a világbéke, hogy ne fagyjanak el a tulipánok) *vágy-nak* nevez a cselekvésfilozófia. A vágy ebben a használatban a vélekedéshez hasonlóan speciális használatban értendő. Nyilván furcsán hangzik azt mondani, hogy 'Béla arra vágyott, hogy elmenjen a fogorvoshoz', de ezzel csak azt fejezzük ki, hogy a 'fogorvoshoz menésben' van valami olyan kívánatos tényező, mely miatt Béla el akar menni hozzá, például az, hogy holnap már nem fog fájni a lyukas foga, ha most elmegy.

D. Kérdés: 'Miért vásároltál vadászpuskát és acélszálás hálót?'

Válasz: 'Mert tigrisvadászatra megyek'

Ebben az esetben csak egy jövőbeli cselekvés említésével magyarázzuk a cselekvéseinket. Ez a cselekvésmagyarázatok legegyszerűbb formája.

E. Kérdés: 'Miért vettél annak a gyógyszergyárnak a részvényeiből?'

Válasz: 'Mert az volt a szándékom, hogy eladjam őket, mikor kicsit feljebb megy az áruk'

Talán ez az egyik legkényesebb eset. A válaszadó egy szándékot említ, mely leírja, hogy egy feltétel esetén (kicsit feljebb megy a részvények ára), mit fog tenni (eladja a részvényeket).

Most hogy sorra vettünk öt különböző fajta cselekvésmagyarázatot (indok, vélekedés, vágy, cselekvés, szándék) nézzünk meg néhány felmerülő problémát. Elsőként tekintsünk még egyszer az utolsó példára! Ebben az esetben a cselekvését magyarázó egyén egy szándékára hivatkozik. Mint korábban mondtam, a szándékoknak kiemelt helye van a cselekvéseink minősítésében, értékelésében és magyarázatában. Mihez köthetjük a szándékoságot egy ilyen cselekvésmagyarázat alapján? Köthetjük például ahhoz, hogy a cselekvő rendelkezzen azzal a szándékkal, mely a cselekvése magyarázatában szerepel. De mit jelent egy szándékkal rendelkezni? Ezzel kapcsolatban több eltérő álláspont van a szakirodalomban. Egyes kutatók szerint a szándék-magyarázatokban említett szándékokkal valóban rendelkezik a cselekvő. Tehát van egy olyan *mentális állapot*, melyet szándéknak nevezhetünk. Ez a mentális állapot okozza, hogy a cselekvő azt teszi, ami a szándékában áll (ezt az álláspontot képviseli pl. Davidson 1980).

De mégis, hogyan okozhat valami fizikait (pl. testmozgásokat) egy mentális állapot? Ha ettől a problémától el is tekintünk, akkor is több más gond vetődik fel. Például az, hogy milyen egy szándék? Ezen a téren is több véleményel találkozunk. Egyesek szerint a szándékok funkcionális elmeál-

lapotok, azaz funkciójukkal tudjuk definiálni őket. A szándékok funkciója az, hogy a szándékolt cselekvéseket okozzák, és amikor egy cselekvés több lépésből áll (pl. a részvények megvétele és eladása), akkor hosszabb időn keresztül összefogják és koordinálják a cselekvő cselekedeteit (így gondolja pl. Bratman 1987 és Frankfurt 1971). Ez az elképzelés elég attraktív, de kérdéses, hogy a szándékokat mi koordinálja, hogyan keletkeznek, mi befolyásolja őket?

Harry Frankfurt válaszként erre a kérdésre egy többlépcsős, úgyn. *hierarchikus személyiségmodellt* dolgozott ki: a cselekvők első szintű vágyai a szándékok alapanyagai, azt pedig a másodrendű vágyak befolyásolják, hogy az elsőrendű vágyaink közül melyeknek engedünk, melyeket tartjuk fontosnak, mely vágyaink kielégítésére törekszünk. Például ha van egy vágyam, hogy megmetszem a fákat a kertben, ugyanakkor van egy ezzel ütköző vágyam is, hogy tanuljak, akkor egy másodrendű vágyam, mely arra irányul, hogy jó jegyekkel végezzem el az egyetemet arra fog sarkallni, hogy inkább tanuljak kertészkedés helyett. Az ilyen modelleknek is több gyengéje van. Egyrészt az, hogy a mondatok felszíni tulajdonságai alapján komoly következményeket vonnak le a cselekvésekre és a cselekvőkre vonatkozólag. Az ilyen elméletek abból, hogy a cselekvéshez cselekvőre van szükség, és abból, hogy szándékos cselekedethez szándékra van szükség, stb. arra következtetnek, hogy ezek mind létező, valós entitások, azaz vannak cselekvők, cselekedetek, vágyak és szándékok abban a formában, ahogy beszélünk róluk. A másik jelentős probléma velük kapcsolatban, hogy valószínűleg racionális döntési struktúrákat ábrázolnak, és jellemzően nehezen boldogulnak az akaratgyengeség eseteinek magyarázatával. Talán nem véletlen, hogy ezeknek a nehézségeknek az ellenére, épp ezeket a cselekvő-modelleket alkalmazzák széles körben a Mesterséges Intelligenciák tervezésében (lásd Georgeff 1999).

Láthatjuk, hogy csak a szándékok fogalmának egy elemzése milyen messzire vezethet, és milyen nagymértékben befolyásolhatja azt, hogy mit gondolunk magunkról, mint cselekvő lényekről. Érdekességgé most bemutatok röviden egy teljesen más hozzáállást a szándék fogalmának elemzéséhez. Elizabeth Anscombe javasolta, hogy a cselekvésmagyarázatokat minden esetben úgy kezeljük, mint indokokat, melyekkel a cselekvő a cselekvéseit magyarázza (Anscombe 1957). Az indokokat azonban eltérően azoktól, akik oksági elméleteket állítottak fel a cselekvések magyarázatára, ne a cselekvések okaiként kezeljük, hanem csak olyan dolgokként, amelyek

magyaráznak. Hogy hogyan? Nem az által, hogy a cselekvések okait adják meg egy szándék, vágy, vélekedés, stb. megnevezésével, hanem azzal, hogy rámutatnak egy célra melyet a cselekvő el akart érni. Az ilyen mondatok tehát általánosságban véve *teleologikus* leírások. Amikor ilyen leírás adható a cselekvésről, akkor beszélhetünk szándékos cselekvésről.

Ez a megközelítés kivéd számos problémát, melyekkel az oksági magyarázatoknak szembe kell nézniük (mentális okozás problémája, szándékok tulajdonságainak definíciója) és egy jó általános magyarázati keretnek tűnik. Ugyanakkor sok szempontból mégsem elég informatív. Többek közt nem tudjuk meg, hogy mi is egy cselekvés, azon kívül, hogy olyasmi, amit bizonyos leírás alatt magyaráz egy indok. Például egy kézmozdulattal csinálhatok több dolgot is egyszerre. Felkapcsolhatom a villanyt, megnyomhatok egy kapcsolót, világosságot csinálhatok a szobában és elijeszthetek egy a ház közelében ólálkodó alakot. Ha valaki megkérdezi tőlem, hogy 'miért nyomtat meg a kapcsolót?', akkor azzal az indokkal magyarázhatom ezt a cselekvést, hogy 'azért mert fel akartam kapcsolni a lámpát'. Itt egy fordított kapcsolat is fennáll, vagyis nem csak a kérdés követeli meg ezt a választ, hanem a válasz is csak erre a kérdésre érvényes, mert ebben a kérdésben szerepel cselekvésem az alatt a leírás alatt, hogy 'megnyomtam a kapcsolót' és az az indok, hogy 'fel akartam kapcsolni a lámpát' ezt a cselekvést ez alatt a leírás alatt magyarázza. Erre az oksági magyarázatok védelmezője azt válaszolhatná, hogy ez esetben nem tisztázott, hogy tulajdonképpen mi is a cselekvésem, vagyis hogy melyik leírás a helyes leírása. Sokan azt is nehezményezik, hogy a cselekvést magyarázó indokot megadó mondatban ('azért [nyomtam meg a kapcsolót], mert fel akartam kapcsolni a lámpát') az első tagmondatban szereplő cselekvés és a második tagmondatban szereplő indok közt álló 'mert' kötőszó szerepe nem tisztázott. Az oksági elméletek védelmezői szerint ez a 'mert' az oksági kapcsolatot jelzi (az indok okozta a cselekvést). Nekünk most nem szükséges ezekbe a részletekbe belemenni. Azt mutattam be a fenti bekezdésekben, hogy a szándékos cselekvések és az indokok fogalmainak elemzése során két egymástól nagyban különböző cselekvésmagyarázati elmélethez is juthatunk, melyek inkompatibilisek egymással.

V. Egy másik érdekes probléma, amelyre a cselekvésleírások vizsgálata révén figyelhetünk fel a következő: azokban az esetekben, amikor állatok cselekvéseinek leírásait, és azokban az esetekben, amikor emberek cselekvéseinek leírásait elemezzük, ugyanazokat a kifejezéseket és leírási formákat

használjuk. Amikor azt mondjuk, hogy 'az oroszlan a patakhöz ment inni, mert megszomjazott', akkor ugyanazt a cselekvésmagyarázati formulát alkalmazzuk, mint amikor azt mondjuk, hogy 'Péter a büfébe ment enni, mert megéhezett'. Az olyan alapvető testi vágyak esetén, mint a szomjúság, éhség, szexuális vágy, fáradtság talán nem is olyan feltűnő ez a hasonlóság. De idézzük csak fel a korábban felsorolt példákat a cselekvések magyarázatára! Az állatok viselkedésének magyarázatára is megadhatunk indokokat: 'A hiéna közelebb merészkedett, mert lopni akart a tigris zsákmányából',

hiteket:

'a macska beosont a konyhába, mert azt hitte, hogy nincs otthon a háziaszszony',

szándékokat:

'a kutya elbújt az ól mögött, hogy ha arra jár a macska, akkor lecsaphasson rá', és így tovább.

A jelenség nem azért érdekes, mert azt sugallja, hogy az állatok és az emberek működése hasonló – az állat/ember dichotómiát ma már amúgy sem tartják hagyományos formájában tarthatónak az ezzel foglalkozó kutatók. A jelenség érdekessége, hogy felveti a kérdést, vajon miben különbözik az emberek viselkedése az állatokétól, illetve bizonyos állatok viselkedése a többi állatétól, és ez a különbség hogyan alapozza meg, hogy egyes állatok tevékenységét nem *viselkedésként*, hanem *cselekvésként* határozzuk meg. A viselkedés – cselekvés felosztás továbbá ismét felveti azt a problémát, hogy ha a fizikai világ oksági rendje események zárt láncolatát eredményezi, akkor a cselekvések miben mások, mint a többi esemény? Kézenfekvőnek tűnik – és cselekvésleíró nyelvezetünk legtöbb eleme is ezt sugallja –, hogy az emberek tevékenységeit határozzuk meg cselekvésként, és a cselekvéseket különböztessük meg a többi eseménytől azzal, hogy a fizikai okaikon kívül más magyarázatok is tudunk rájuk adni. De minek, ha van fizikai magyarázatuk is? Fred Dretske válasza szerint azért, mert a fizikai válaszok ugyan megadják a cselekvések okait, de ezekből az okokból csak azt értjük meg, hogy *mi okozta* az adott cselekvést, azt nem, hogy az adott dolog *miért* okozta a cselekvést.

Ezzel a különbségtétellel megalapozható Dretske felvetése, miszerint a cselekvésleírásaink pszichológiai (vagy népi pszichológiai módjai) valami másnak a megértésére szolgálnak, mint a fizikai leírásaink (Dretske 2009). A fizikai leírásaink révén megértjük, hogy melyik okból melyik okozat kö-

vetkezett. A pszichológiai leírásból pedig azt értjük meg, hogy egy ok miért tudta az adott okozatot kiváltani. Dretske egy példájában az embert egy italautomatához hasonlítja: az italautomata működése olyan, hogy bizonyos érmék bedobására (az ok/embert erő inger analógiája) kiad egy üdítőt (okozat/emberi cselekvés analógiája). A folyamat leírható a gép működésének fizikai mechanizmusát megadva. Ha megfelelő súlyú és formájú érméket dobunk be a gépbe, akkor a gép kiad egy üdítőt. Azonban azt nem magyarázza a fizikai leírás, hogy az adott súlyú és méretű érmék bedobására *miért* adja ki a gép az italt. Erre a miertre a választ nem a fizikai szinten, hanem a közgazdaság szintjén kell keresnünk, ahol az érmék monetáris értékét és a monetáris értéknek az emberi életben betöltött szerepét megérthetjük. Az érmék monetáris értéke és ezeknek az életünkben betöltött szerepe az, ami megmagyarázza, hogy a gép miért reagál az adott súlyú és formájú érmékre egy üdítő kiadásával. Ha a monetáris érték változna, akkor a gép működése is (fizikai leírás ide vagy oda) egykettőre megváltozna. Dretske szerint emberi életünkben a nyelv és a fogalomhasználat az szint, amely olyan finom diszkriminációkat tesz lehetővé beérkező ingerek közt, hogy képesé váljunk indokok alapján cselekedni. Tehát cselekvés mindaz, amit indokok magyaráznak. Ez a viselkedés/cselekvés különbségtétel megalapozásának egyik lehetséges útja.

VI. Ebben a rövid írásban az analitikus cselekvésfilozófia szerteágazó vizsgálódásai közül mutattam be néhányat. Arra próbáltam rávilágítani, hogy a módszer, mellyel az analitikus cselekvésfilozófia dolgozik egy egyedi és érdekes eszköz. Segítségével felvethetők speciális, szakterületi problémák, és ezekre válaszok is adhatók. Ugyanakkor ez a módszer ellentétes eredményekhez is vezethet egyazon eset elemzése során. Az analitikus cselekvésfilozófia művelése során a legnagyobb nehézség talán az, hogy állandóan figyelembe kell venni egyes fogalmak hétköznapi jelentését, szaknyelvi használatát és az ezekkel a fogalmakkal leírt jelenségek szerepét és jellegét is. Amennyiben sikerül ezekkel a kihívásokkal megbirkóznunk, úgy felvázolhatunk jó megoldásokat a cselekvéseink magyarázataival kapcsolatos problémákra és talán a többi tudományt is segíthetjük abban, hogy megfelelő kérdésekre irányítsák vizsgálódásaikat, elkerülve ezzel azt, hogy többértelmű fogalmaink bonyolult pókhálójába gabalyodva értelmetlen kérdéseket fogalmazzanak meg.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Anscombe 1957 Anscombe, G. E. M. 1957. *Intention*. England, Basil Blackwell.
- Bratman 1987 Bratman, Michael E. 1987. *Intention, Plans and Practical Reason*. Cambridge, MA, Harvard University Press.
- Davidson 1980 Davidson, Donald 1980. *Actions and Events*. Oxford, Oxford University Press.
- Dretske 2009 Dretske, F. 2009. "What Must Actions be in Order to be Explained by Reasons." *New Essays on the Explanation of Action*. Szerk. Constantine Sandis. Palgrave Macmillan: 13-21.
- Frankfurt 1971 Frankfurt, H. 1971. "Freedom of the Will and the Concept of a Person." *The Journal of Philosophy* 68: 5-20.
- Georgeff 1999 Georgeff, Michael; Barney Pell, Martha Pollack, Milind Tambe, Michael Wooldridge 1999. "The Belief-Desire-Intention Model of Agency." *Proceedings of the 5th International Workshop on Intelligent Agents V: Agent Theories, Architectures, and Languages*.

AJÁNLOTT IRODALOM

- Alvarez 2010 Alvarez, Maria 2010. *Kinds of Reasons*. New York, Oxford University Press.
- Austin 2007 Austin, J. L. 2007. „A tinta kiöntésének három módja.” *Felelősség*. Szerk. Krokovay Zsolt. Ford. Krokovay Zsolt. L’Harmattan: 37-49. Eredetileg: Austin, J. L. 1966. "Three Ways of Spilling Ink." *The Philosophical Review* 75.4: 427-440.
- Bunge 2008 Bunge, Silvia A. and Jonathan D. Wallis (szerk.) 2008. *Neuroscience of Rule-Guided Behavior*. New York, Oxford University Press.
- Dretske 1998 Dretske, Fred 1988. *Explaining Behavior*. MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Mele 2003 Mele, A. R. 2003. *Motivation and Agency*. Oxford, Oxford University Press.
- Sandis 2010 Sandis, Constantine and Timothy O’Connor (szerk.) 2010. *A Companion to the Philosophy of Action*. Singapore, Wiley-Blackwell.
- Thompson 2008 Thompson, M. 2008. *Life and Action. Elementary Structures of Practice and Practical Thought*. Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press.